

KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA

**Saimaan kulttuurihistorialliset ja sisävesiliikenteen kokoelmat
Etelä-Savon kulttuurihistorialliset kokoelmat**

Savonlinnan maakuntamuseo

Teksti: Kirsi Liimatainen

Kuvat: Mikko Sairanen, Kirsi Liimatainen, V.A. Sihvonen

Savonlinna 2009

Sisällys

JOHDANTO	4
1 KOKOELMAT	5
1.1 Esinekokoelmat	5
1.2 Arkistokokoelmat	6
1.3 Kuvakokoelmat	7
1.4 Taidekokoelmat	7
1.5 Kirjastokokoelmat	7
2 KARTUTTAMINEN JA ARVOLUOKITUS	8
2.1 Kartuttamisen ja arvoluokituksen periaatteita	8
2.2 Tallentamisen kriteereitä	9
2.3 Arvoluokitus	9
2.3.1 Arvoluokka 1	9
2.3.2 Arvoluokka 2	10
2.3.3 Arvoluokka 3	10
2.3.4 Arvoluokka 4	10
3 KOKOELMISTA POISTOT	10
4 SÄILYTTÄMINEN JA HOITO	11
4.1 Säilytystilat	11
4.2 Säilyttäminen, hoito ja konservointi	12
5 LAINAAMINEN JA NÄYTTELYT	12

JOHDANTO

Museot muodostavat muistiorganisaation arkistojen ja kirjastojen kanssa. Museoiden tehtävänä on tallentaa, säilyttää, tutkia ja pitää näytteillä tutkimusta ja opetusta varten samoin kuin mielihyvää tuottaakseen aineellista todistusaineistoa luonnon ja ihmisen kehityksestä. Lakien ja asetusten lisäksi museotyötä ohjaavat museotyön eettiset säännöt.¹

Kokoelmat muodostavat museotoiminnan perustan ja ne syntyvät ja säilyvät valintojen tuloksena. Kasvavat kokoelmat asettavat haasteita hoidolle ja säilytykselle ja edellyttävät resurssien jatkuvaa kasvua. Keskeistä on olemassa olevien kokoelmien hallinnan kehittäminen ja uusien kokoelmien järkevä kartuttaminen.

Museolla on oltava tallennusperiaatteet, joiden mukaan kokoelmia kartutetaan ja hallintaperiaatteet, joiden avulla kokoelmia järjestetään, säilytetään ja hoidetaan. Suunnitelmallisen tallentamisen ja yhteistyön pohjalta syntyvät hyvät kokoelmat. Kokoelmien hallinnan työkaluna käytetään kokoelmapolitiikkaa. Kokoelmapolitiikan lähtökohtana on museoiden valtakunnallinen työnjako sekä museon toiminta-ajatus ja tallennusvastuualue.

Savonlinnan maakuntamuseo² on yksi 22 opetusministeriön nimeämästä maakuntamuseosta ja sen toimialueena on Etelä-Savo. Se tallentaa, säilyttää, tutkii ja esittelee Saimaan (Vuoksen vesistö) sisävesiliikenteen historiaan ja Savonlinnan ja Etelä-Savon historiaan liittyvää esineistöä sekä sen tietoarvoa tukevia valokuvia, arkistoaineistoja ja kirjallisuutta. Museon perustamisesta lähtien (1985) tallennuksen ja toiminnan painopistealueena on ollut Saimaan kulttuurihistoria ja sisävesiliikenteen historia³. Vanhimmat kokoelmat ovat esihistorialliselta ajalta.

Savonlinnan maakuntamuseossa otettiin kokoelmatoimintaa ohjaavana työkaluna kokoelmapolitiikka käyttöön vuonna 1995⁴. Tämä uudistettu kokoelmapolitiikka sisältää vuoden 1995 kokoelmapolitiikan peruslinjauksen ja arvoluokituksen.

¹ ICOM, *Museotyön eettiset säännöt*, toim. Jari Harju, Helsinki 2005.

² Savonlinnan maakuntamuseo avattiin yleisölle kansainvälisenä museopäivänä 18.5.1985. Etelä-Savon maakuntamuseoksi museo nimettiin 15.5.1985. Museon omistaa Savonlinnan kaupunki.

³ Saimaa painopistettä on vahvistettu myös näyttelytoiminnassa. Nykyään Riihisaassa ovat saman katon alla sekä Saimaan kulttuurihistoria että Saimaan luonto. Savonlinnan maakuntamuseon ja Metsähallituksen yhteistyö käynnistyi vuonna 2008.

⁴ Kirsi Niku, *Lähtökohtia Savonlinnan maakuntamuseon tallennustoiminnalle*, 1995.

1 KOKOELMAT

Savonlinnan maakuntamuseon kokoelmat on koottu hankintoina ja lahjoituksina. Kokoelmat muodostuvat Saimaan sisävesiliikenteeseen ja Etelä-Savon kulttuuriperintöön liittyvistä aineistoista. Tallennuksen painopisteenä on Saimaan sisävesiliikenteen historia. Kokoelmien aikajänne on esihistorialliselta ajalta nykypäiviin. Kokoelmatiedot ovat sähköisissä kokoelmatietokannoissa.

1.1 Esinekokoelmat

Kokoelman perustan muodostaa Pyhän Olavin kyllän⁵ keräämä noin 4000 esineen kokoelma, joka siirrettiin Savonlinnan maakuntamuseoon sen toiminnan käynnistyessä. Kokoelma on koottu 1920–50-luvuilla ja se koostuu pääosin 1800–1900-lukujen talonpoikaisesineistöstä.

Esinekokoelmassa on toimialueen kotitalouksiin, hallintoon, koulutukseen ja palveluun liittyvää esineistöä. Kokoelmassa on myös luonnontieteellistä aineistoa.

Arvokkaan kirkollisen kokoelman muodostavat 1700-luvulta olevat Säämingin vanhan kirkon jäämistöt. Vanhimmat veistokset ovat keskiajalta.

Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvä esineistö muodostaa keskeisen osan kokoelmasta. Kokoelmassa on laivoissa käytettyä kalustoa ja koneita, laivanrakennus- ja -kunnostustyökaluja, venemootoreita, kanavalyhtyjä, sukellustarvikkeita ja pienoismalleja.

Esinekokoelmaan on tallennettu tärkeimmät Saimaalla liikennöineet alustyytit. Kokoelmassa on neljä museoalusta: höyrykuunari Salama (1874), matkustajahöyrylaiva Savonlinna (1904), tervahöyry Mikko (1914) ja höyryhinaaja Ahkera (1871). Suurimman ja yhtenäisimmän kokonaisuuden muodostaa höyrykuunari Salama ja sen lähes alkuperäisenä säilynyt esineistö.

⁵ Pyhän Olavin kiltä perustettiin vuonna 1924 päämääränään Olavinlinnan restauroinnin ohella edistää museotoimintaa Savonlinnan kaupungissa. Kiltä palkkasi vuonna 1929 kokoelmiensa hoitajaksi ja kerääjäksi nimineuvos Kaarlo Hämäläisen, joka kartutti sen kokoelmia aktiivisesti 1930-luvun lopulle asti. Kokoelmien kartuttamista jatkettiin 1940- ja 1950-luvuilla, jolloin keruutyöstä kesäisin huolehtivat museoaineita opiskelevat ylioppilaat. Vuonna 1953 Olavinlinnassa sijaitsevaan museonäyttelyyn liitettiin pienehkö kaupunkihistoriallinen osasto. Kiltä alkoi kartuttaa myös kaupunkihistoriallista kuvakokoelmaa mm. keräämällä vanhoja valokuvia ja kuvuttamalla oman aikansa kaupunkia.

Esinekokoelmiin kuuluvat myös 1920-luvun alussa tehty moottorivene Juha, luotsikutteri L-650, kaksi kirkkovenettä, tasaperäinen moottorivene 1950-luvulta, Saimaan lastiveneen rekonstruktio Vappaa Savo ja lasikuitujolla 1960-luvulta. Vanhimpia sisävesiliikenteeseen liittyviä esineitä ovat esihistorialliselta ajalta olevat ruuhet.

Käyttökunnossa säilytettävät matkustajahöyrylaiva Savonlinna ja tervahöyry Mikko on katsastettu kauppa-aluksiksi ja niillä tehdään risteilyjä. S/s Savonlinna toimii myös Savonlinnan kaupungin edustuslaivana.

1.2 Arkistokokoelmat

Arkiston keskeisimmän osan muodostaa Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvä aineisto: laivaliikennettä harjoittaneiden yhtiöiden ja yksityisten liikemiesten arkistoja, merikortteja 1890–1960-luvuilta, laivapiirustuksia ja matkailuesitteitä. Arkistossa on myös postikortteja, karttoja, konepiirustuksia ja lehtileikkeitä sekä perinnekeruu- ja tutkimusaineistoja.

1.3 Kuvakokoelmat

Kuvakokoelmassa on Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvää kuva-aineistoa 1800-luvun lopulta lähtien. Vanhimmat kuvat ovat Savonlinnasta 1870-luvulta. Savonlinnasta on tallennettu kokoelmaan kattava kooste kaupunkikuvia, rakennuksia, kauppoja, yrityksiä ja tapahtumia nykypäiviin asti. Kokoelmassa on yksityisten lahjoitusten lisäksi myös isoja kuvakokoelmia.

1.4 Taidekokoelmat

Taidekokoelmat muodostuvat Taidemuseon ja Savonlinnan kaupungin kokoelmista. Suuri osa teoksista on öljymaalauksia ja grafiikkaa.

Vuosina 1989–2006 Savonlinnassa toimineen Taidemuseon kokoelmat kuuluvat nykyään Savonlinnan maakuntamuseon kokoelmiin. Taidekokoelmaa on kartutettu pääasiassa ostoina ja tallennusta on ohjannut hankintapolitiikka. Hankintapolitiikan mukaisesti kokoelmaan on tallennettu Savonlinnan taidelukion käyneiden ammattitaiteilijoiden teoksia, eteläsavolaisten taiteilijoiden teoksia ja kuitutaidetta. Nykyään taidekokoelmaa kartutetaan lahjoituksin hankintapolitiikan puitteissa.

Savonlinnan kaupungin taidekokoelma on muodostunut pääosin lahjoituksina. Sen kokoelmahallinnosta vastaa Savonlinnan maakuntamuseo. Teoksia on sijoitettu kaupungin toimitiloihin.

1.5 Kirjastokokoelmat

Kirjastokokoelmassa on Saimaan sisävesiliikenteeseen, Savonlinnaan, Etelä-Savoon, museologiaan, kansatieteeseen, taidehistoriaan, arkeologiaan ja historiaan liittyvää kirjallisuutta.

2 KARTUTTAMINEN JA ARVOLUOKITUS

2.1 Kartuttamisen ja arvoluokituksen periaatteita

Savonlinnan maakuntamuseo tallentaa Etelä-Savon ja Saimaan sisävesiliikenteen historiaa ja niihin liittyviä kulttuuri-ilmiöitä. Tallennustoiminnassa keskitytään museon omaan toimialueeseen ja tehdään yhteistyötä muiden museoiden kanssa. Kokoelmia kartutetaan pääasiassa lahjoituksin. Kokoelmien kartuttamisesta ja hallinnasta vastaa intendentti.

Arvoluokitus on kokoelmavalinnan perustyökalu. Arvoluokituksen avulla erotellaan merkittävät aineistot merkityksettömistä ja tallennettavaksi valitaan keskeinen aineisto. Arvoluokituksen avulla kokoelmasta muodostuu toiminta-ajatuksen mukainen ja resurssit voidaan kohdentaa keskeiseen aineistoon. Tallennuspäätöksen myötä otetaan vastuu pysyvästä säilyttämisestä, sillä tallennetulle kokoelmalle on turvattava jatkossa riittävät hoito- ja säilytysresurssit.

Arvoluokituksen perusteena on objektin museoarvo, joka muodostuu siihen liittyvästä informaatiosta. Objektit ovat konkreettisia todisteita menneisyyden tapahtumista ja syy niiden tallentamiseen. Museokohtainen luokitus perustuu siihen, miten esine liittyy museon keskeisiin tallennuskohteisiin.

Kartunta kirjataan kokoelmadiaareihin. Kokoelmat dokumentoidaan ja luetteloidaan. Dokumentoinnissa ja tutkimustyössä noudatetaan tieteellisiä periaatteita ja luetteloinnissa noudatetaan museotalalla yleisesti hyväksytyjä toimintatapoja ja standardeja.

Kokoelmadiaarit ja -rekisterit ovat Savonlinnan kaupungin sisäisessä verkossa ja niiden varmuuskopioinnista vastaa kaupungin ATK-palvelukeskus. Esinekokoelmarekisteri sisältää myös konservointikortiston.

2.2 Tallentamisen kriteereitä

Savonlinnan maakuntamuseossa käytetään kohteiden arviointiin neljää kriteeriä:

1. alueellinen merkitys
2. historiallinen merkitys
3. säilyneisyys
4. kunto

2.3 Arvoluokitus

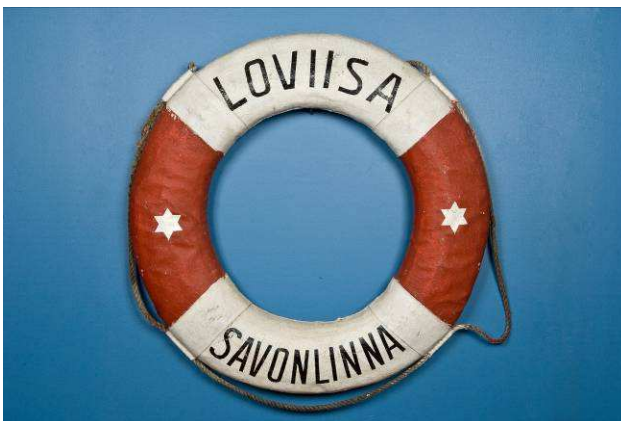
Jaottelu arvoluokkiin tehdään tallentamisen kriteerien perusteella.

Savonlinnan maakuntamuseon kokoelma-arvaluokitus:

- Arvaluokka 1. Saimaan kulttuurihistoriaan ja sisävesiliikenteen historiaan liittyvä aineisto
- Arvaluokka 2. Etelä-Savon ja Savonlinnan historiaan liittyvä aineisto
- Arvaluokka 3. taustatiedoltaan puutteellinen aineisto
- Arvaluokka 4. rekvisiitta

2.3.1 Arvaluokka 1

Ensimmäiseen arvaluokkaan kuuluvat Saimaan kulttuurihistoriaan ja sisävesiliikenteen historiaan liittyvät esineet sekä niiden tietoarvoa tukevat kuva-aineistot, arkistoaineistot ja kirjallisuus. Aineistoilla on oltava kontekstittietoja. Kunnan on oltava hyvä tai kohtalainen. Arvaluokkaan kuuluville taataan hyvä hoito, konservointi ja parhaat säilytysolosuhteet.

2.3.2 Arvoluokka 2

Toiseen arvoluokkaan kuuluvat Etelä-Savon ja Savonlinnan historiaan liittyvät esineet sekä niiden tietoarvoa tukevat kuva-aineistot, arkistoaineistot ja kirjallisuus. Aineistoilla on oltava kontekstitietoja. Kunnan on oltava hyvä tai kohtalainen. Arvoluokkaan kuuluville taataan hyvä hoito ja parhaat säilytysolosuhteet. Niiden konservointi on toisella sijalla ensimmäiseen luokkaan nähden.

2.3.3 Arvoluokka 3

Kolmanteen arvoluokkaan sijoitetaan esineet, joiden taustatiedot ovat puutteelliset tai niitä ei ole lainkaan. Tutkimuksen avulla esineen kontekstitiedot voivat parantua, jolloin esine siirretään edellisiin luokkiin. Tähän ryhmään voidaan sijoittaa myös esineitä, jotka liittyvät vain väljästi museon tallennusalueisiin. Esineitä huolletaan ja konservoidaan vain tarvittaessa, esim. näyttelyitä varten. Tästä luokasta esine voidaan myös pudottaa tarvittaessa rekvisiitta-luokkaan.

2.3.4 Arvoluokka 4

Rekvisiitta-luokkaan kuuluvat esineet, joilla ei ole taustatietoja. Siihen voidaan sijoittaa muista luokista poistettua esineistöä ja esim. näyttelyrekvisiitaksi hankittuja esineitä. Rekvisiitta-esineet sijoitetaan omaan säilytystilaansa ja niitä voi käyttää esim. näyttely- ja opetustarkoituksiin.

3 KOKOELMISTA POISTOT

Museokokoelmaan kuuluvat aineistot (arvoluokat 1–2) on tallennettu pysyvään säilytykseen ja niihin ei lähtökohtaisesti kohdenneta poistoja. Mikäli museokokoelmaan kuuluva aineisto on tuhoutunut konservointikelvottomaksi, siitä aiheutuu haittaa tai vaaraa muulle kokoelmalla tai henkilöstölle tai aineistolla ei ole museaalista merkitystä, aineisto voidaan poistaa hävittämällä. Poistosta päättää intendentti yhteistyössä konservaattorin kanssa. Perusteet kirjataan esinetietokantaan. Taideteosten osalta on otettava huomioon tekijänoikeuslaki.

Rekvisiittaan kuuluvaa aineistoa ei numeroida ja ne voidaan poistaa menetettyään käyttöarvon hävittämällä, siirtämällä ne organisaation sisällä muuhun käyttöön tai toiseen museoon.

4 SÄILYTTÄMINEN JA HOITO

4.1 Säilytystilat

Riihisaarella oleva museorakennus on rakennettu kruunun jyvämakasiiniksi vuonna 1852 (Ernst Bernhard Lohrman) ja saneerattu museokäyttöön 1984 (korjaus- ja uudistustyöt arkkitehtitoimisto Eero Raatikainen Ky). Kolmikerroksinen tiilirakennus on säilynyt ulkoarkkitehtuuriltaan lähes alkuperäisessä asussaan.

Museorakennus ja sen ympäristö suojeltiin vuonna 1965 edellisenä vuonna kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta säädetyn lain nojalla. Tämän rakennuksen suojelupäätös oli lajissaan ensimmäinen.

Säilytys- ja arkistotiloja on kaikkiaan noin 1500 m². Säilytystilat sisältävät konservaattorin työtilat. Tilat on ilmastoitu. Näyttely- ja säilytystilat on varustettu lämmön- ja kosteudensäätölaitteilla. Säilytystilojen säilytysolosuhteet on määritelty ja lämpö- ja kosteusarvoja valvotaan.

4.2 Säilyttäminen, hoito ja konservointi

Museoesineiden hoitamisesta ja konservoinnista sekä säilytystilojen järjestämisestä ja säilytysolosuhteiden valvonnasta vastaa konservaattori.

Konservaattori kirjaa esinetietokannan konservointikorttiin esinekohtaiset konservointitiedot ja säilytyspaikkatietojen muutokset. Hän huolehtii myös näyttelyssä olevien museoesineiden suojaamisesta ja valvoo säilytysolosuhteita.

Toiminnassa pyritään ennaltaehkäisevään konservointiin.

5 LAINAAMINEN JA NÄYTTELYT

Savonlinnan maakuntamuseon kokoelmia lainataan näyttelyihin, joissa aineiston käsittelystä vastaa museoammattillinen henkilökunta. Lainauspäätöksen sopimuksineen tekee intendentti. Perusteina ovat mm. aineiston kunto ja näyttelyolosuhteet. Lainauksesta veloitetaan museolle aiheutuvat kulut.

Lainasta tehdään kirjallinen sopimus, jossa on määritelty lainaehdot. Lainaaja vakuuttaa lainatun aineiston lainaajan ilmoittamasta arvosta kuljetusten ja näyttelyn ajaksi lähtien siitä hetkestä kun Savonlinnan maakuntamuseo luovuttaa aineiston lainaajalle aina konkreettiseen palautukseen asti. Vakuutusarvon määrittelee museonjohtaja.

Konservaattori vastaa esineiden käsittelystä, puhdistamisesta ja pakkaamisesta. Hän liittää lähetykseen myös esinekohtaiset käsittely- ja näyttelyohjeet sisältävät esinetietolomakkeet. Konservaattori tarkastaa palautetut näyttelylainat.